УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти
Кафедра фінансів, обліку та економічної безпеки

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
освітнього ступеня «магістр»
на тему:

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ

Виконав студент: **II** курсу, **641** групи
Спеціальності: 073 Менеджмент.
Управління фінансово-економічною безпекою
Освітня програма:
Менеджмент
Саган Денис Романович
Керівник: канд.екон.наук, доцент
Осадчук Н.В.
Рецензент: канд.екон.наук, доцент
Гуменюк А.В.

Умань – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ 6

1.1. Поняття фінансової безпеки комерційних банків та потреба у її забезпеченні……6

1.2. Фактори та ризики, що впливають на фінансову безпеку комерційних банків……...10

1.3. Методика визначення фінансової безпеки комерційних банків 16

РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ (ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК», АТ «КРЕДОБАНК» ТА «РАЙФФАЙЗЕН БАНК»)….. .25

2.1. Стан фінансової безпеки комерційних банків 25

2.2. Виявлення та оцінка ризиків у діяльності комерційних банків (ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «КРЕДОБАНК» та «Райффайзен Банк») 48

РОЗДІЛ 3 ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ (ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «КРЕДОБАНК» та «Райффайзен Банк») 63

3.1. Стратегії та інструменти забезпечення фінансової безпеки банків 63

3.2. Цифровізація та кібербезпека у забезпеченні фінансової безпеки комерційних банків 69

ВИСНОВКИ 74

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 77

ВСТУП

Питання, пов'язані з забезпеченням фінансової безпеки комерційних банків, відіграють вельми важливу роль і потребують належного теоретичного осмислення та розробки практичних інструментів для їх забезпечення в нашій країні. Глобалізаційні та інтеграційні процеси, використання передових інформаційних технологій, зростання конкуренції у банківському секторі, несанкційованість нормативно-правового регулювання банківської діяльності, недостатня розвиненість вітчизняних фінансових ринків та збільшення економічної злочинності призводять до появи нових викликів і загроз, які ставлять під загрозу фінансову безпеку комерційних банків.

Суть проблеми економічної і фінансової безпеки банків і банківського сектору в цілому досліджувалась вітчизняними вченими, такими як О.І.Барановський, Д.А.Артеменко, Т.М.Болгар, Ю.О.Голобородько, А.О.Єпіфанов, Н.Г.Євченко, С.О.Дмитров, О.А.Криклій, Р.О.Гриценко, В.І.Ярочкін, Глущенко В.В , Р.С.Вовченко, М.Д.Лисечко, Я.Й.Малик, С.Д. Гелей, Л.М.Стрельбицька. В їх дослідженнях аналізувалися сутність і складові "фінансової безпеки банків", а також вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на економічну безпеку банківського сектору, окремі аспекти безпеки і їх регіональні сегменти. У звязку з нестабільністю економічної ситуації та подіями які відбуваються в Україні ця тема є важливою та актуальною на цей час.

Метою дослідження є визначення шляхів покращення фінансової безпеки комерційних банків в Україні на основі теоретичних та практичних аспектів обраної проблематики.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання**:

- розкрити сутність фінансової безпеки комерційних банків;
- виявити фактори та загрози, що впливають на фінансову безпеку комерційних банків;

- проаналізувати різні підходи до оцінки рівня забезпечення фінансової безпеки комерційних банків;
- дослідити стан фінансової безпеки комерційних банків (ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «КРЕДОБАНК» та «Райффайзен Банк») ;
- виявити та оцінити ризики у діяльності комерційних банків (ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «КРЕДОБАНК» та «Райффайзен Банк»);
- визначити вплив НБУ на фінансову безпеку комерційних банків (ПАТ КБ«ПриватБанк», АТ «КРЕДОБАНК» та «Райффайзен Банк»);
- обґрунтувати основні напрями для підвищення рівня фінансової безпеки комерційних банків;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення складових системи забезпечення фінансової безпеки банків;
- розробити методичні підходи до оцінки та забезпечення ефективності системи забезпечення фінансової безпеки комерційних банків.

Об'єктом дослідження є фінансова безпека комерційних банків (ПАТ КБ«ПриватБанк», АТ «КРЕДОБАНК» та «Райффайзен Банк»). Це включає різні аспекти та дії, спрямовані на збереження та зміцнення фінансової стійкості та надійності банківського сектору.

Предметом дослідження теоретичні та практичні аспекти забезпечення фінансово-економічної безпеки комерційних банків.

У роботі використано загальнонаукові **методи:** аналіз, синтез, індукцію, дедукцію, абстрагування; та методичні прийоми: узагальнення, огляд, порівняння, тестування, аналітичні процедури.

Методом дослідження є ідентифікація загроз, що становлять ризик для фінансової безпеки банків та їх подальшу систематизацію у єдину класифікацію. Цей підхід допомагає банкам виявити можливі загрози, з якими вони можуть зіткнутися, розробляти та приймати управлінські рішення для зменшення негативних наслідків.

Використання методичних підходів до оцінки ефективності системи забезпечення фінансової безпеки, відмінних від існуючих, заснованих на оцінці її економічної та соціальної ефективності, а також на порівняльних показниках, дозволяє виявляти наявні проблеми та вносити необхідні корективи під час формування системи забезпечення фінансової безпеки комерційних банків.

Інформаційну базу дослідження складають нормативно-правові акти, які регулюють окремі аспекти банківської діяльності та забезпечення фінансової безпеки комерційних банків. Також використовуються довідкова, монографічна і періодична література з питань, що досліджуються, статистичні дані Міністерства фінансів України, фінансова звітність комерційних банків та ресурси Інтернету.

Теоретичне та практичне значення роботи. Одержані результати при написанні кваліфікаційної роботи можуть бути використані для покращення фінансово-економічної діяльності комерційних банків , а також при здійсненні підготовки студентів до практичних занять з даної теми.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури. Загальний обсяг роботи – 80 сторінок комп’ютерного тексту, що містить 23 таблиці та 1 малюнок. Список використаних джерел із 53 найменувань.

ВИСНОВКИ

Отже, у результаті проведеного дослідження у кваліфікаційній роботі можна зробити висновок, що фінансова безпека комерційних банків є важливим аспектом їхньої діяльності та має вирішальне значення для стабільності фінансової системи в цілому. Фінансова безпека визначається як здатність банку ефективно управляти ризиками та зберігати стійкість в умовах змінного фінансового середовища.

Ключовими елементами забезпечення фінансової безпеки комерційних банків є ефективне управління активами та пасивами, розробка та впровадження ефективних систем управління ризиками, забезпечення ліквідності та капіталу, а також дотримання вимог законодавства та нормативно-правових актів у сфері банківської діяльності.

Фінансова безпека комерційних банків є передумовою їхньої діяльності та взаємодії з клієнтами та іншими фінансовими установами. Недостатня фінансова безпека може призвести до серйозних проблем для банку, таких як фінансові втрати, втрата довіри клієнтів, а також загрози для фінансової стабільності в цілому.

У цьому дослідженні були обрані три визначальні українські банки - ПАТ КБ "Приватбанк", АТ "Кредобанк" та "Райффайзен Банк", з метою проведення комплексної оцінки їхньої фінансової безпеки. Вибір цих банків обумовлено рядом ключових факторів, таких як їхній розмір та впливність на ринку, різноманітність портфеля послуг та використання міжнародних стандартів.

ПриватБанк, як найбільший банк в Україні, виявляє стабільні та позитивні фінансові результати, хоча є потреба уважного моніторингу та управління кредитними ризиками. Кредобанк показує стійкий фінансовий стан з позитивними тенденціями, але також потребує удосконалення стратегій управління кредитним ризиком.

Райффайзен Банк, як іноземний банк, володіє високим рівнем фінансової захищеності, проте вимагає уваги до моніторингу фінансового стану при високому темпі росту.

У всіх трьох випадках рекомендації включають в себе удосконалення стратегій управління ризиками, ефективного моніторингу та оптимізації кредитного портфеля для забезпечення стійкості та адекватного управління ризиками.

Зазначено, що Національний банк відіграє ключову роль у контролі рівня інфляції та регулюванні діяльності комерційних банків. Його вплив спрямований на забезпечення стабільності та дотримання нормативів, збалансованої підтримки фінансової стійкості та захисту інтересів різних учасників ринку.

Узагальнюючи, дослідження надає комплексний огляд фінансової стійкості обраних банків та вказує на необхідність постійного моніторингу, управління ризиками та адаптації стратегій для забезпечення успішної діяльності в умовах фінансового середовища.

Банківська діяльність, особливо в умовах глобалізації, несе значні ризики, основними з яких є кредитні ризики. ПАТ КБ "Приватбанк", АТ "Кредобанк" та "Райффайзен Банк" визнані потребою в постійному вивченні, вдосконаленні стратегій та управління ризиками для забезпечення фінансової стійкості.

Особливу увагу слід звертати на управління кредитним портфелем та ефективне моніторингове управління, оскільки недостатність контролю, темп росту та зміни в резервах можуть стати потенційними ризиками високого темпу росту, які потрібно адекватно враховувати.

Організація та забезпечення надійного функціонування та захисту банківської діяльності визначають ефективність банківської системи як окремих банків, так і всієї держави.

Інформаційна безпека грає ключову роль у захисті важливих

інтересів будь- якого банку. Створення розвиненого та захищеного інформаційного простору є необхідною умовою для сталого розвитку банків в цілому.

Проте аналіз стану інформаційного захисту у банківській діяльності свідчить про те, що загалом справа в цьому питанні в країні ще далека від ідеалу. Зростаюча інтеграція України в світовий інформаційний та економічний простір створює особливу важливість для забезпечення інформаційної безпеки банків.

Зокрема, зростаючий рівень використання Інтернету викликає особливу тривогу, оскільки це створює сприятливі умови для недобросовісних дій кіберзлочинців і угруповань. З цими викликами потрібно докладно працювати для забезпечення стійкого захисту комерційних банків.

Вирішення всіх визначених проблем і завдань може вимагати тривалого періоду, можливо, навіть не одного року. Проте важливо підкреслити, що необхідність у їх розв'язанні негайно виникає з урахуванням сучасних вимог та обставин. Для досягнення успіху у цьому напрямку потрібні спільні зусилля всіх зацікавлених сторін, оскільки інформаційна безпека стає загальною справою.

Розв'язання цих проблем також вплине на підвищення рівня безпеки банків, що є надзвичайно важливим аспектом сучасної економіки. Необхідно розглядати інформаційну безпеку як ключовий фактор у забезпеченні стабільності комерційних банків.

Кінцевим результатом є визнання того, що на сьогоднішній день теорія інформаційної безпеки є однією з найшвидше розвиваючихся наук. Цей напрямок досліджень постійно збагачується новими підходами та напрямками, і наявна теорія отримує більш глибоке та наукове обгрунтування.

Банківські установи повинні прийняти пріоритетні заходи, спрямовані на підвищення ефективності кредитування, зміну кадрової політики та захист від потенційних атак кримінальних

елементів, спрямованих на кошти банків та їх клієнтів.

Враховуючи вищевикладене, можна сформулювати таке визначення системи фінансової безпеки банку: це комплекс взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних та контрольних заходів фінансового характеру, які спрямовані на оптимізацію використання фінансових ресурсів, забезпечення їх належного рівня та мінімізацію впливу ризиків як внутрішнього, так і зовнішнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановський О.І. Банківська система: безпека функціонування. *Збірник наукових праць*. Острог: *НУОА*, 2006. Вип. 8. Ч.3

2. Єпіфанов Анатолій Олександрович. Методологічні складові ефективного розвитку банківського сектору економіки України [Текст]: монографія.

Суми: *Університетська книга*, 2007.

3. Євченко Н. Г. Оцінка податкових ризиків банку в умовах невизначеності Н. Г. Євченко. *Ефективна економіка*. 2011. № 9. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_9_22.

4. Дмитров С. О. Управління фінансовою безпекою комерційного банку.

Фінансовий простір. № 2 (6). 2012.

5. Гриценко Р. Економічна безпека банківської системи України. *Вісник Національного банку України*.2003. № 4.

6. Вовченко Р. С. Стан правового регулювання фінансової безпеки банківського сектору економіки України. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2013.

7. Барановський О. Підходи до підвищення фінансової безпеки в банківській сфері. *Золотий резерв*. 2007. 168 с.

8. Барановський О.І. Банківські кризи: сутність, чинники виникнення і особливості прояву. *Економіка України*. 2010. № 2. С. 34-48.

9. Барановський О.І. Європейські банки: під тиском боргової кризи. *Вісник Національного банку України*. 2011. С. 28-34.

10. Барановський О. Безпека банківської сфери. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 6.

11. Прийду Л. М. Управління кредитним ризиком як основа забезпечення ефективності банківської діяльності. *Сталий розвиток економіки*. 2012. № 2. С. 307–312.

12. Статистичні дані щодо рівня облікової ставки НБУ. URL:

www.bank.gov.ua

13. Євченко Н. Г. Вплив податкових ризиків на фінансову безпеку банку. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць. Суми: *ДВнЗ «УАБС нБУ»*, 2009. Вип. 25. С. 45–52.

14. Барановський О. І. Банківська безпека: проблема виміру. *Економіка і прогнозування.* 2006. №1. С. 58-62.

15. Офіційний сайт МФУ - URL: https://minfin.com.ua/ (дата звернення: 25.04.2024).

16. Єпіфанов А.О., Пластун О.Л., Домбровський В.С. та ін. Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія. За заг. редакцією док-ра екон. наук., проф. А.О. Єпіфанова. Суми : *ДВНЗ «УАБС НБУ»*

17. Побережний С.М., Пластун О.Л., Болгар Т.М. Фінансова безпека банківської діяльності: навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни «Безпека банків». Суми: *ДВНЗ «УАБС НБУ»*, 2010. 112 с.

18. Шмиголь Н.М., Касянок М. А. Управління фінансово-економічною стійкістю комерційного банку в умовах економічної конкуренції. Інфраструктура ринку. 2018. Випуск 19. С. 379–385.

19. Лєгостаєва О.О., Самохіна Т.В. Забезпечення фінансової стійкості банків в сучасних умовах. URL:http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/ fkd/2012_ 2/1/2.pdf. (дата звернення: 21.03.2024).

20. Baranovsky O.I. (2006) Finansova bezpeka v Ukrajini (metodologhija ocinky ta mekhanizmy zabezpechennja) [Financial security in Ukraine (assessment

methodology and mechanisms of provision)]. Kiev: nats trad.-ekon. unt., p. 759. (in Ukrainian)

21. Офіційний сайт ПриватБанкURL: https://privatbank.ua/about/finansovaja- otchetnost (дата звернення: 08.06. 2024).

22. Річний звіт Кредобанк- URL:

https://kredobank.com.ua/public/upload/85f1f8f23a649bf1a0e694da85985138.pdf (дата звернення: 18.07. 2024).

23. Фінансова звітність Райффайзен Банк URL:

https://raiffeisen.ua/storage/files/raiffeisen-bank-separate-ukr-1.pdf (дата звернення: 16.06. 2024).

24. Офіційний сайт КредоБанк URL: https://kredobank.com.ua/about/zvity- banku/richna-zvitnist

25. Офіційний сайт Райффайзен Банк URL: https://raiffeisen.ua/storage/files/separate-ifrs-sl-ukr-q12022-stamp-1.pdf

26. В. І.Міщенко, А. П. Яценюк. Банківський нагляд: навч. посібник. Київ:

Знання, 2004. 406 с.

27. Тарнавський М. Мінімальні вимоги до капіталу. *Національний банк України*. 2018. С. 46-50.

28. Чуб О. О. Перспективи впровадження Базель ІІІ в умовах фінансової глобалізації. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2012. №1(12). С. 18-26.

29. Гаряга Л. О., Куліш Р. Р. Фінансова безпека банківської діяльності в умовах цифровізації. *Проблеми економіки*. 2019. №4. С. 163–171.

30. Квасницька В. Г., Антонюк О. В. Фінансова безпека банківської діяльності: сутнісний та забезпечувальний аспекти. *Фінансовий простір*. 2019. №3. С. 67– 77.

31. Пестовська З. С. Фінансова безпека банківської діяльності: сучасні аспекти діагностики. *Нобелівський вісник*. 2018. №1. С. 93–102

32. Ситник Н. С., Башко Л. М. Фінансова безпека банків як передумова стабільного розвитку банківської діяльності України. *Бізнес-навігатор*. 2018. Вип. 6. С. 198–202.

33. Дронь М. А. Управління фінансовими ризиками банку за внутрішніми лініями безпеки. *Ефективна економіка*. 2022. No 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_6_34

34. Цифрові технології у банках в умовах війни: кейс IBOX BANK та міжнародний досвід. URL: https://ua.news/ua/money/tsyfrovye-tehnologyy-v-bankah-v-uslovyyah-vojny-kejs-ibox-bank-y-mezhdunarodnyj-opyt (дата звернення 08.06. 2024)

35. Абрамова А. С. Система ризиків діяльності комерційних банків в умовах цифровізації. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. No 4(28). С. 186-193.

36. Barr, M.S., Harris, A., Menand, L., & Xu, W. Building the Payment System of the Future: How Central Banks Can Improve Payments to Enhance Financial Inclusion. Center on Finance, Law & Policy. 2020. P. 1-28. URL: https://financelawpolicy.umich.edu/sites/cflp/files/2021-07/cbotf-paper-3-future-payment-systems.pdf. (дата звернення 02. 07. 2024)

37. Трофіменко О. Г., Прокоп Ю. В., Логінова Н. І., Задерейко О. В. Кібербезпека України: аналіз сучасного стану. *Захист інформації*. 2019. Т. 21, № 3. С. 150-157.

38. Forcadell F. J., Aracil E., & Úbeda, F. The Impact of Corporate Sustainability and Digitalization on International Banks' Performance. Global Policy. 2020. No 11 (S1). P. 18-27. https://doi.org/10.1111/1758-5899.12761 (дата звернення 16.08.2024)

39. Про затвердження Положення про організацію кіберзахисту в банківській системі України та внесення змін до Положення про визначення об'єктів критичної інфраструктури в банківській системі України: постанова Правління Національного банку України від 12 серпня 2022 року No 178. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_12082022_178 (дата звернення 16.08.2024)

40. Глущенко В. В. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2014_2_35 (дата звернення 28.09.2024)

41. Офіційний сайт Міністерства фінансів України про ПриватБанк. URL: https://mof.gov.ua/uk/privatbank (дата звернення 26.07.2024)

42. Економічні нормативи Кредобанк. URL: https://kredobank.com.ua/public/upload/80d3fac3c0962505fccc142cfb394751.xlsx (дата звернення 06.09.2024)

43. Економічні нормативи ПриватБанк. URL: https://static.privatbank.ua/files/dod4_20221101_signed.pdf?_gl=1*e8bbgd*_ga*MT

(дата звернення 12.08.2024)

44. Про банківські ліцензії. URL: https://bank.gov.ua/ua/supervision/registration/lic- bank (дата звернення 06.07.2024)

45. НБУ, збереження ставки. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-zberig-oblikovu-stavku-na-rivni-25-16692 (дата звернення 18.09.2024)

46. Облігації внутрішньої позики. URL:https://index.minfin.com.ua/ua/finance/bonds/ (дата звернення 10.06.2024)

47. Катан, Л. І. Управління ліквідністю комерційних банків. *Молодий вчений*. 2017. №5. С. 588-591. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_5_132. (дата звернення 16.08.2024)

48. Коваленко В.В. Стрес-тестування в системі управління прибутком банків. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 599-605.

49. Вовчак О., Стаднійчук Р. Інтегральне оцінювання рівня фінансової стабільності банків в системі їх фінансового оздоровлення. *Фінансово кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. № 2. С. 14-23.

50. Малахова О.Л., Михайлюк Р.В. Управління фінансовою стійкістю банків: Навчальний посібник. Тернопіль: *Вектор*, 2011. 300 с.

51. Кондрацька Н. М., Любовська М. М. Фінансово-економічна безпека банківських установ: загрози та шляхи їх подолання. *Вісник НУВГП. Серія*

«Економіка». 2019. No 4(88). С. 51-63

52. Войтович Л. М. Світові рейтингові системи оцінювання фінансових установ: переваги та недоліки. *Формування та розвиток інноваційного потенціалу економіки України*. 2017. С. 69-71.

53. Мартинюк О.В. Аналіз рівня фінансової безпеки комерційних банків

- http://www.moderntechno.de/index.php (дата звернення 18.09. 2024).